

R

Roll No. ....

Total Pages : 11

13563/NJ

E-36/2111

MONEY AND BANKING

Paper-508

Semester-V

Time Allowed : 3 Hours] [Maximum Marks : 70

Note : The candidates are required to attempt **two** questions each from Sections A and B carrying 10 marks each and the entire Section C consisting of 10 short answer type questions carrying 3 marks each.

SECTION—A

1. (a) What are the main functions of Money? What is the difference between Metallic money and Paper money? 5
- (b) What is Metallic Money Standard? Describe the types of Monetary Standards. 5
2. (a) What does it mean when a Bank issues Notes? Explain the system of note issue. Describe the best method of Note issue. 5
- (b) What is the importance of Banking? Explain the important functions of Banks. 5
3. (a) What are the purposes of measurements of Money supply? What are the four components of Money supply in India? 5
- (b) Describe the key factors affecting the demand for Money. 5

4. (a) What is Money multiplier? What is a normal Money Multiplier? Write its formula and find Money multiplier where the reserve ratio is 20. How does the Money Multiplier work? 5
- (b) Describe the key factors affecting the Interest Rate determination. Explain the purpose of determination of Interest rate. 5

SECTION—B

5. (a) What are the different types of Banks in India? Explain their working. 5
- (b) Differentiate between Local Area Banks (LAB) and Regional Rural Banks (RRB). 5
6. (a) What is Group Banking? 3
- (b) What is meant by mixed Banking? 3
- (c) Differentiate between Chain Banking and Group Banking. 4

7. (a) What are the features of Internet Banking? Explain the impact of Online banking on Bank operations. What are the security features in Online banking? Describe the security features in Online banking. 8
- (b) What do you mean by e-banking? Describe the types of e-banking. 2
8. (a) Describe the Electronic fund transfer process. What is National Electronic Fund Transfer? How does it work? 6
- (b) What is IFSC code? What is the use of IFSC code in Banking system? 4

SECTION—C

9. Attempt any **ten** questions from the following : 10×3=30
- (i) Describe the M2 measure of Money supply.

- (ii) Explain the main purpose the Money serves.
- (iii) How are Loan interest rates determined in India?
- (iv) Explain Money as a Medium of Exchange.
- (v) What factors affect the level of Interest rate?
- (vi) What is Banking? Explain its importance and purpose.
- (vii) What do you mean by Banking? Who introduced Banking?
- (viii) Explain Branch Banking and Unit Banking. Why is Branch Banking important?
- (ix) What is Universal banking in India? Explain the main difference between Traditional and Universal banking.

- (x) What is meant by Real Time Gross Settlement (RTGS)? Describe its features.
- (xi) Explain the Exchange Rate Management function of RBI.
- (xii) What are the important methods of Credit control?

PUNJABI VERSION

ਨੋਟ : ਭਾਗ A ਅਤੇ B ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 10 ਅੰਕ ਹਨ। ਭਾਗ C ਸਾਰਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਵਿਚ 10 ਸੰਖੇਪ ਉੱਤਰ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 3 ਅੰਕ ਹਨ।

ਭਾਗ—A

1. (a) ਪੈਸੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕੰਮ ਕੀ ਹਨ? ਧਾਤੂ ਪੈਸੇ ਅਤੇ ਕਾਗਜ਼ੀ ਪੈਸੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ? 5
- (b) ਮੈਟਲਿਕ ਮਨੀ ਸਟੈਂਡਰਡ ਕੀ ਹੈ? ਮੁਦਰਾ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 5
2. (a) ਜਦੋਂ ਬੈਂਕ ਨੋਟ ਜਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਨੋਟ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਨੋਟ ਮੁੱਦੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆਂ ਤਰੀਕਾ ਦੱਸੋ। 5
- (b) ਬੈਂਕਿੰਗ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ? ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 5

3. (a) ਪੈਸੇ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਮਾਪ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹਨ? ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੈਸੇ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ ਕੀ ਹਨ? 5
- (b) ਪੈਸੇ ਦੀ ਮੰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 5
4. (a) ਪੈਸੇ ਦਾ ਗੁਣਕ ਕੀ ਹੈ? ਇੱਕ ਆਮ ਪੈਸੇ ਗੁਣਕ ਕੀ ਹੈ? ਇਸਦਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਮਨੀ ਗੁਣਕ ਲੱਭੋ ਜਿੱਥੇ ਰਿਜ਼ਰਵ ਅਨੁਪਾਤ 20 ਹੈ। ਪੈਸਾ ਗੁਣਕ ਕਿਵੇਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ? 5
- (b) ਵਿਆਜ ਦਰ ਨਿਰਧਾਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਕਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। ਵਿਆਜ ਦਰ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 5

ਭਾਗ—B

5. (a) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬੈਂਕ ਕੀ ਹਨ? ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 5
- (b) ਲੋਕਲ ਏਰੀਆਂ ਬੈਂਕਾਂ (LAB) ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਬੈਂਕਾਂ (RRB) ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਕ ਕਰੋ। 5

6. (a) ਸਮੂਹ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੀ ਹੈ? 3
 (b) ਮਿਕਸਡ ਬੈਂਕਿੰਗ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? 3
 (c) ਚੇਨ ਬੈਂਕਿੰਗ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਬੈਂਕਿੰਗ ਵਿਚਕਾਰ ਫਰਕ ਕਰੋ। 4
7. (a) ਇੰਟਰਨੈਟ ਬੈਂਕਿੰਗ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ? ਬੈਂਕ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ 'ਤੇ ਔਨਲਾਈਨ ਬੈਂਕਿੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਔਨਲਾਈਨ ਬੈਂਕਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਕੀ ਹਨ? ਔਨਲਾਈਨ ਬੈਂਕਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 5
 (b) ਈ-ਬੈਂਕਿੰਗ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ? ਈ-ਬੈਂਕਿੰਗ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 5
8. (a) ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਫੰਡ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। ਨੈਸ਼ਨਲ ਇਲੈਕਟ੍ਰਾਨਿਕ ਫੰਡ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਚਲਦਾ ਹੈ? 5
 (b) IFSC ਕੋਡ ਕੀ ਹੈ? ਬੈਂਕਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ IFSC ਕੋਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀ ਹੈ? 5

ਭਾਗ—C

9. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ 10 ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ:
 $10 \times 3 = 30$
- (i) ਪੈਸੇ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਦੇ M2 ਮਾਪ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
 (ii) ਸਮਝਾਓ ਕਿ ਪੈਸਾ ਕਿਸ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।
 (iii) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀਆਂ ਵਿਆਜ ਦਰਾਂ ਕਿਵੇਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ?
 (iv) ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਵਜੋਂ ਪੈਸੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
 (v) ਕਿਹੜੇ ਕਾਰਕ ਵਿਆਜ ਦਰ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ?
 (vi) ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੀ ਹੈ? ਇਸਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
 (vii) ਬੈਂਕਿੰਗ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਮਤਲਬ ਹੈ? ਬੈਂਕਿੰਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਿਸਨੇ ਕੀਤੀ?

- (viii) ਬ੍ਰਾਂਚ ਬੈਂਕਿੰਗ ਅਤੇ ਯੂਨਿਟ ਬੈਂਕਿੰਗ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। ਬ੍ਰਾਂਚ ਬੈਂਕਿੰਗ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਉਂ ਹੈ?
- (ix) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੀ ਹੈ? ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਬੈਂਕਿੰਗ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਅੰਤਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (x) ਰੀਅਲ-ਟਾਈਮ ਗ੍ਰਾਸ ਸੈਟਲਮੈਂਟ (RTGS) ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ? ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ।
- (xi) RBI ਦੇ ਐਕਸਚੇਂਜ ਰੇਟ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਫੰਕਸ਼ਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- (xii) ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਕੰਟਰੋਲ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਰੀਕੇ ਕੀ ਹਨ?